

УДК 82'01
ББК 84(0)3
ВЗІ

Серія «Істини»
заснована у 2017 році

Друкується за виданням:
Вергілій. Енеїда. — Харків: Фоліо, 2003

Переклад з латинської
Михайла Білика

Примітки Йосипа Кобова

Художник-ілюстратор М. Л. Курдюмов

Художник-оформлювач М. С. Мендор

Вергілій

ВЗІ Енеїда / Вергілій; пер. з лат. М. Й. Білика; примітки Й. У. Кобова; худож.-ілюстратор М. Л. Курдюмов; худож.-оформлювач М. С. Мендор. — Харків: Фоліо, 2017. — 319 с. — (Істини).

ISBN 978-966-03-7836-0 (Істини).

ISBN 978-966-03-7837-7.

Вергілій (70—19 рр. до н.е.) — поет Стародавнього Риму, автор знаменитої «Енеїди», що оспівує легендарне походження римського народу. Поема Вергілія пов'язана з гомерівським способом і була створена з орієнтацією на нього. У перших шести піснях вона сюжетно наслідує «Одіссею» (тут розповідається про мандрі Енея із Трої в Італію), в наступних шести — «Іліаду» (тут ідеться про війну й заснування Риму). Поема Вергілія відзначається високими художніми якостями, що забезпечило їй виняткове місце в історії європейської літератури.

УДК 82'01
ББК 84(0)3

ISBN 978-966-03-7836-0
(Істини)

ISBN 978-966-03-7837-7

- © Ю. Й. Кобів (правонаступник),
примітки, 2003
© М. Л. Курдюмов, ілюстрації, 2003
© М. С. Мендор, художнє оформ-
лення, 2017
© Видавництво «Фоліо», марка серії,
2017

КНИГА ПЕРША

Ратні боріння й героя вселявляю, що перший із Трої,
Долсю гнаний, прибув до Італії, в землі лавінські.
Довго всевишня по суші і морю ним кидала сила,
Бо невблагання у гніві Юнона була безпощадна.
Досить натерпівся він у війні, поки місто поставив.
Переселивши у Латції богів, звідки рід був латинський,
Родоначальники Альби й мурі походили Рима.

Музо, про всі ті причини згадай нам, чію він образив
Волю божисту і що так царицю богів осмутило,
Що навіть мужа такого побожного змусила стільки
Витерпіть бід і пригод; чи такі вже боги невблагання?

Місто старинне було, Карфаген, поселенні тірійські
Там оселились, далеко навпроти Італії й гирла
Тібру; було воно повне багатств і до бою завзяте.
Місто те, кажуть, Юнона найбільше з усіх полюбила,
Більше ніж Самос. Тут зброя її, тут її колісниця,
Тут, якщо доля дозволить, і влада над світом найвища
Має постати, — вона і тоді вже про це турбувалася.
Чула, однак, нащадки такі із троянської крові
Вийдуть, що вирвуть колись із корінням твердині
тірійські,

Вийде й народ відтіля, цар могутній, в боях переможець,
Ліві всі на загибель: цю нитку вже випряли парки.
З острахом, щоб не збулось це, Сатурнія ще й пригадала
Давню війну, що вела біля Трої за любих аргейців.
25 Ще не затерлись-бо в пам'яті й гніву причини, жорстокий
Біль не ущух, у серці десь тліли й про присуд Парісів
Згадка, і жаль за зневагу краси; й те ненависне плем'я,
Й шана, яку Ганімед тепер має. За все це горіла
Гнівом важким до троянців, що скрізь їх морями носило,
30 Тих, що данайці іще не добили й Ахілл неблаганний
Не докінчив. Не впускала їх довго у Ладій, і довгі
Роки ще, долею гнані, вони десь морями блукали.
Стільки зусиль було треба, щоб римський народ утворити!

Ледве земля сікулійська з очей у них зникнути встигла
35 Й спінені хвилі солоні вони уже різали міддю,
В серці своєму Юнона, предвічну ховаючи рану,
Так розважала: «То я, переможена, діло облишу
Вже розпочате? І не боронитиму я уступити
В край італійський цареві тевкрійців з тієї причини
40 Тільки, що фатум не хоче? Паллада могла чей спалити
Флот весь аргейців, а їх потопити у морі, хоч винен
Був лиш Ойлейв Аякс біснуватий? Сама вона з хмари
Кинула Зевсів бистрий вогонь і розкидала судна,
Збурила хвилі вітрами й вогнем, що у грудях пробитих
45 Палахкотів, закрутила й на скелю стрімку настромила.
Я ж, яка величаюся тим, що цариця я божа,
Зевсова жінка й сестра, із одним лише плем'ям воюю
Стільки вже років. Чи хто іще схоче вклонитись Юноні
І принести на жертovníку їй свою жертву благальну?»

50 Так розважала Юнона у серці, розлюченім гнівом,
І прибула в буревіїв країну, де Австер шаліє,
В землю еольську. Еол тут, в просторій печері замкнувши
Буйні вітри й буревій шумкі, владарює над ними,
В диби заковує, в вежі саджає; воли ж із досади
55 Так у склепіннях гори гомонять, що аж гори лунають

Гомоном дужим. А зверху Еол, у твердині засівши,
Берло тримає в руках, і вгамовує буйність, і гнів їх
Здержує. А не робив би того, то моря всі, і землю,
Й небо високе б зірвали й світами несли буревії.
60 Батько могутній, проте, побоювся цього і в печерах
Темних замкнув їх, ще й гір нагромадив високих ізверху,
Й дав їх під владу царя, який за твердим би законом
Міцно тримає їх умів, попускаючи віжки, як треба.

Цими словами з благанням звернувшись до нього Юнона:
65 «Батько богів, всього роду людського володар. Еоле,
Дав тобі владу вгамовувати хвилі, їх вітром здіймати.
Плем'я, вороже мені, вже пливе по Тірренському морю
Й Трою везе до Італії й здоланих в битві пенатів.
Дай же силу вітрам, потоки кораблі їх в пучині
70 Чи розжени їх урозтіч, все море вкриваючи трупом.
Двічі по семеро німф є у мене, краси чарівної;
Найчарівніша на вроду, проте, серед них Дейонеса, —
Шлюбом з тобою її поєднаю, признаю твоєю,
Щоб за велику цю послугу вічно жила біля тебе,
75 Хай ошасливить тебе вона, батька, потомством хорошим».

В відповідь мовить Еол: «Твоя лиш турбота, царице,
Знати, чого побажать, а мені лише те, що велиш ти,
Треба здійснити. Цю владу мені ти даєш, та еднаєш
Ласку Юпітера, й змогу даєш на бенкетах бувати
80 Разом з богами, і робиш володарем хмар буревійних».

Так він промовивши, берло в руках обернув і ним збоку
Гримнув у гору порожню; й вітри, наче в лавах загони,
Мчаться туди, де їм вихід дали; й суходолом спочатку
Вихром гуляють, припали до моря, в основах ворують.
85 Разом і Евр, і Нот полетіли, й на зливи багатий
Африк, і хвилі великі до берега котять. Лунають
Крики мужів, і линви скриплять. Несподівані хмари
Тевкрам і небо, і день уже з-перед очей виривають.
Ніч уже чорна на море злягла. Загриміло склепіння
90 Неба, і блискавки густо в ефірі мигають, крутом все

Смертю на місці мужам грозить очевидною. Зразу ж
Сили позбувся Еней, весь потом холодним облився;
Тяжко зітхає і, руки обидві до неба піднісши,
Моїть такими словами: «Сто раз щасливіші герої,
95 Що під високими мурами Трої їм вмерти судилося,
Перед очима батьків їх. О ти, наймужніший з данайців,
Синну Тідея, чом на Лійських полях не загинув
Я від твоєї правниці? Чом дух не віддав, де суворий
Гектор поліг, повалений ратищем внука Еака,
100 Де Сарпедон ліг могутній і де Сімоєнтова хвиля
Стільки шоломів купає, й щитів, і трупів героїв!»

Ще він не вимовив слів цих, як з півночі вихор із свистом
Бурею злинув, вітрила ударив, зняв хвилю до неба.
Тріснули вссла, судно закрутилось і стануло диба.
105 Ось насувається зверху гора водяна прямовисна;
Ті аж на гребні зависли, а тим, розступаючись, хвиля
Дно показала, а там і пісок з глибини вивертає.
Три кораблі здужав Нот і метнув їх на скелі підводні;
В хвилях вони там стирчать, — вітварями їх звуть італійці, —
110 Мов велетенський під плесом хребет. Три на скелі стрімчасті
Евр під мілини зіпхнув піскові, що аж жалко дивитись;
Прірву загачує ними, піском обгортає навколо.
Той корабель, що ним вірний Оронт із лікіцями їхав,
Перед очима Енея хвиля морська велетенська
115 Б'є у корму, і пірнув стрімголов, у безодню скотившись,
Збитий керманич; аж тричі судном закрутила на місці
Хвиля рвучка, і бездонна пучина його поглинула.
Зрідка спливали в безмежнім просторі крутої безодні
Зброя мужів, і бервєсна, й багатства троянські на хвилях.
120 Вже і міцне Лільонея судно, і героя Ахата,
Й те, що ним плинув Абант і що плинув Алет староденний,
Буря змогла; усі скріплення палуби зовсім ослабли,
Шпари відкрились і воду ворожу до себе приймають.

Але Нептун запримітив тим часом, що море заграло
125 І зашуміло могутнє, що пущено бурю й на дні вже

Зрушилися води стоячі. Ображений тяжко, із моря
Виглянув і понад хвилі підняв він спокійне обличчя.
Бачить, що флот Енеїв по цілому морю розбитий,
Валиться море і небо, здається, уже на троянців.
130 І перед братом не вкрилися хитрість і підступ Юнони.
Кличе він Евра й Зсфіра до себе і так до них мовить:

«Так-то вже вашого роду лиха завела вас далеко?
Ви лиш вітри, а посміли без волі мосі й наказу
Небо змішати з землею і горами хвилі підняти?
135 Ось я вам! Зараз же швидко приборкайте хвилі кипучі.
Потім уже не таку вам покуту завдам за провини.
Гей же, рушайте мершій і вашому панові мовте.
Що не йому над морями знак влади — цей грізний тризубець —
Доля дала, а мені. Хай дики тримає він скелі,
140 Ваші, Евре, оселі, Еол хай бундючиться там же;
Там, в тих хоробах, нехай у в'язниці вітрів він парює».

Так він промовив; та скорше, ніж слово сказав, заспокоїв
Збурене море, розвіяв згромаджені хмари і сонце
Викотив знову на небо. І вже Кімотоя з Трітоном
145 Судна із гострої скелі, що сили їм стало, стягають.
Сам він тризубцем підважує, сам і піски розгортає,
Море вгамовує й їде по хвилях в легкій колісничі.
Так-то бува, як великий народ забунтується часом:
Чернь безуважно лютує, і вже смолоскипи літають,
150 Гостре каміння летить, а зброєю лютість кермує.
Мужа, проте, як побачать, що в них у пошані великій, —
Має-бо він і заслуги, — то змовкнуть, щоб слухати пильно;
Грає на їх почуттях він словами і гнів їх гамує.
Так увесь гоїм на морі затиш, коли батько поглянув
155 Ген понад хвилі, проїхав по чистопогідному небі:
Кіньми правує до бігу, мов льоту, й відпружує віжки.

Втомлені люди Енея прямують шляхом своїм просто,
Де побережжя найближчі; і так у Лівійську країну
Ідуть. Там глибоко затишок є в узбережжі, там пристань